

Лікарські засоби, що впливають на функцію органів травлення.

План.

1. Лікарські засоби, які застосовують при порушенні функції органів травлення.
2. Засоби, що впливають на апетит.
3. Засоби, які застосовують при порушенні секреції підшлункового соку.
4. Засоби, що впливають на моторику шлунка.
5. Засоби, які застосовують при порушенні секреції підшлункової залози.
6. Гепатотропні засоби.
7. Проносні засоби.
8. Протипроносні (антидіарейні) засоби.

Лікарські засоби, що впливають на функцію органів травлення.

Засоби, що впливають на апетит.

Гіркоти (настойка полину, настойка гірка, кульбаба, золототисячник, трилисник, гірчиця, хрін та ін.) вибірково подразнюють смакові рецептори язика, рефлекторно збуджують центр голоду довгастого мозку, підвищують апетит, покращують травлення. Застосовують гіркоти при захворюваннях, що супроводжуються зниженням або відсутністю апетиту (анорексія).

Інсуліни знижують рівень глюкози в крові і збуджують центр голоду довгастого мозку.

Засоби, що знижують апетит (анорексигенні препарати) - дезопімон, фепранон, мазиндол - стимулюють, збуджують центр насичення довгастого мозку і пригнічують центр голоду, знижують апетит. Застосовують анорексигенні препарати при аліментарному ожирінні (ожиріння, що пов'язане з переїданням). Вони полегшують дотримування дієти.

Засоби, які застосовують при гіпосекреції шлункового соку

Порушення секреції шлунка пов'язане з нервовою (зниження активності парасимпатичної регуляції і блукаючого нерва), гормональною та місцевою регуляцією. Зниження секреції шлункового соку призводить до розвитку гіпацидного гастриту та деяких видів пептичної виразки шлунка, а в подальшому може зумовити виникнення новоутворень (злоякісних пухлин).

Препарати, що застосовують на початкових стадіях захворювання:

- гіркоти ;
- вуглекислі мінеральні води: •Єсентуки-17•, •Лужанська•, •Поляна Квасова•;
- препарати на основі лікарських рослин: квітів бузини чорної, ромашки лікарської, трави золототисячника малого, деревію звичайного тощо.

Засоби замісної терапії, препарати, які застосовують у тяжких випадках:

- сік шлуиковий натуральний;
- пепсин;
- кислота хлоридна розведена;

- пепсидил;
- абомін;
- ацидин-пепсин.

Вуглекислі мінеральні води містять вуглекислий газ, який посилює секрецію шлункового соку. Їх вживають перед їдою на початкових стадіях захворювань шлунка, що супроводжуються зниженням секреції шлункового соку.

Засоби замісної терапії призначають у тих випадках, коли залози шлунка не можуть забезпечити достатню секрецію шлункового соку. Сік шлунковий натуральний містить кислоту хлоридну розведену, ферменти пепсин, ліпазу та інші компоненти. Пепсин активується тільки за наявності кислоти хлоридної розведеної. Тому його призначають у мікстурах із кислотою хлоридною або порошок пепсин запивають кислотою хлоридною розведеною.

Сік шлунковий натуральний, пепсин, кислоту хлоридну розведену, ацидин-пепсин, пепсидил, абомін призначають перед їдою при гіпацидному гастриті, ахілії.

Засоби, які застосовують при гіперсекреції шлункового соку

Перша ознака підвищеної секреції шлункового соку - печія. Підвищення кислотності шлункового соку, як правило, виникає внаслідок порушення нервової і гормональної регуляції, місцевих розладів травлення та спадкових факторів, що призводить до виникнення запалення слизової оболонки шлунка (гіперацидний гастрит) та дефекту слизової оболонки (виразка шлунка). Згідно із сучасними теоріями, неабі яку роль у виникненні виразкової хвороби відіграють мікроорганізми і, зокрема, *Helicobacter pylori*. Тому у фармакотерапевтичному лікуванні хворих з пептичною виразкою шлунка використовують препарати, які впливають на кислотність (антацидні засоби), зменшення секреторної активності (блокатори H₂-рецепторів шлунка, М-холіноблокатори, інгібітори протонного насоса), знешкодження збудників хвороби (антихелікобактерні засоби) а також засоби, які знеболюють та захищають слизову оболонку від подразливої дії кислоти (в'язучі, місцевоанестезійні засоби).

Антацидними називають препарати, які нейтралізують надлишок кислоти шляхом хімічної реакції антациди є основами.

Натрію гідрокарбонат нейтралізує соляну кислоту з утворенням вуглекислого газу, що є небажаним явищем. Вуглекислий газ зумовлює вторинну гіперсекрецію (через деякий час кислотність знову підвищується). Натрію гідрокарбонат унаслідок тривалого застосування може змінювати рН крові в бік лужної реакції (призводить до алкалозу), оскільки він добре всмоктується в кров. Все це є недоліком цього препарату, тому натрію гідрокарбонат застосовують обмежено, здебільшого в разі печії.

Магнію оксид під час реакції нейтралізації не утворює вуглекислого газу і тому не чинить вторинної гіперсекреції, не всмоктується в кров і не впливає на рН крові. У зв'язку з цим він є найкращим антацидом швидкої дії.

Альмагель (алюмаг, анацид, маалокс, гастал, ренні) - це комбінований препарат, що містить алюмінію гідроксид, магнію оксид тощо. Він чинить антацидну, обволікальну, адсорбівну дію.

Блокатори (антагоністи) H₂-рецепторів - циметидин, ранітидин, фамотидин - блокують гістамінові H₂-рецептори шлунка і знижують секрецію шлункового соку. При тривалому застосуванні (звичайно протягом 6 тиж.) ці препарати спричинюють рубцювання та загоєння виразок. Застосовують для лікування хворих з пептичною виразкою шлунка та дванадцятипалої кишки, профілактики рецидивів цих захворювань.

Засоби, що діють у ділянці закінчень холінергічних нервів.

Гастроцепін (пірензепін) вибірково блокує M₁-холінорецептори шлунка, не впливаючи на інші органи. Він знижує секрецію шлункового соку і не порушує фізіологічні функції травного каналу. Має тривалий лікувальний ефект.

Блокатори протонного насоса - омепразол, ланзопразол, пантопразол - пригнічують базальну та стимульовану секрецію шлункового соку.

У лікуванні хворих з пептичною виразкою шлунка зараз широко використовують антибактеріальні засоби, які активні у відношенні збудника виразкової хвороби - *Helicobacter pylori*, - метронідазол, хелікоцин та ін.

Хелікоцин - комбінований антибактеріальний засіб, що містить амоксицилін (антибіотик пеніцилінового ряду) та метронідазол. Комбінація цих препаратів є високоактивною у відношенні *Helicobacter pylori* та зумовлює стійку і тривалу ремісію хвороби.

Засоби, що впливають на моторику шлунка

Блювотні препарати

Вони спричинюють антиперистальтику шлунка (скорочення м'язів шлунка, внаслідок чого їжа просувається у зворотному напрямку, що супроводжується блюванням. **Блювотні засоби центральної дії (апоморфіну гідрохлорид)** подразнюють рецептори тригер-зони довгастого мозку, збуджують блювотний центр мозку. Апоморфіну гідрохлорид вводять підшкірно по 0,1 мл. Через 10 хв виникає блювання.

Застосовують для лікування алкоголізму в поєднанні з уживанням алкоголю. Через певний час у хворого формується негативний умовний рефлекс на алкоголь.

Блювотні засоби рефлекторної дії (настій трави термопсису, розчин аміаку) подразнюють рецептори шлунка і рефлекторно збуджують блювотний центр довгастого мозку. Застосовують при гострих отруєннях, щоб зумовити блювання.

Протиблювотні засоби

Протиблювотну дію виявляють нейролептики (етаперазин, тіетилперазин, аміназин, трифтазин, галоперидол, дроперидол), М-холіноблокатори (скополамін, аерон), метоклопрамід (церукал, реглан) та інші препарати.

Нейролептики застосовують при безперервному блюванні у період вагітності, при пухлинах мозку, променевої хворобі, під час сеансів хіміотерапії у хворих зі злоякісними пухлинами тощо.

М-холіноблокатори призначають при блюванні, спричиненому вестибулярними порушеннями (морська та повітряна хвороби).

Метоклопрамід (церукал, реглан) виявляє сильну протиблювотну дію, а також прискорює пересування їжі із шлунка в кишечник за рахунок розслаблення пілоричного сфінктера. Не впливає на секреторну активність шлунка .

Показання до застосування: нудота, блювання різного походження (після наркозу, лікування цитостатиками та іншими препаратами, черепно-мозкова травма тощо).

Засоби, які застосовують при порушенні секреції підшлункової залози

Захворювання підшлункової залози з порушенням и зовнішньої секреції: проявляються у формі гострого або хронічного панкреатиту.

Панкреатит - запальний процес підшлункової залози, спричинений травмами, проникненням інфекції із травного каналу та жовчовидільних проток, а також порушенням дієти (зловживання алкоголем, жирною їжею та ін.).

Для лікування хронічного панкреатиту, використовують поліферментні препарати або засоби замісної терапії - **панкреатин, дистал, іпентал, креон, трифермент, панзинорм, фестал, мезим-форте, ензістал, солізим.**

Ферментні препарати містять основні ферменти підшлункової залози - трипсин, амілазу, ліпазу, які забезпечують перетравлювання білків, вуглеводів та жирів. Ферментні засоби призначають при розладах травлення, хронічному ентероколіті, панкреатиті тощо.

Для лікування гострого панкреатиту використовують:

- а) антиферментні препарати: аprotинін (контрикал, трасилол, гордокс);
- б) М-холіноблокатори.

Контрикал - інгібітор протеолітичних ферментів (трипсину, хімотрипсину, плазміну), який отримують із легень великої рогатої худоби. Препарат знижує активність ферментів підшлункової залози та попереджує розсмоктування утворених тромбів (інгібітор фібринолізу).

Жовчогінні препарати

Жовчогінні препарати - це засоби, які стимулюють утворення жовчі (чинять холеретичну дію) та покращують відток жовчі, розслаблюють непосмуговані м'язи жовчовидільних шляхів та сприяють виходу жовчі у дванадцятипалу кишку (виявляють холекінетичну дію).

Жовчогінні препарати застосовують для лікування хворих з хронічним гепатитом, холециститом, холангітом, дискінезією жовчовидільних шляхів тощо.

Алохол - комбінований жовчогінний засіб, що містить суху жовч, екстракти чаевика та кропиви, активоване вугілля. Він посилює утворення жовчі, секреторну активність печінки та усього травного каналу; зменшує процеси гниття, метеоризм у кишечнику; виявляє легку проносну дію.

Показання до застосування: хронічний гепатит, холецистит, холангіт, звичайний закреп.

Холосас - натуральний препарат, який виробляють з екстракту шипшини та цукру. Виявляє м'яку спазмолітичну та жовчогівну дії. Покращує обмінні процеси в печінці.

Показання до застосування: хронічний холецистит, гепатит.

Холелітолітичні засоби

Холелітолітичні засоби - препарати, які сприяють розчиненню холестеринових компонентів у жовчному міхурі та жовчовидільних протоках.

Хенодіоксихолева кислота - холелітолітичний засіб, який є природним компонентом жовчі людини, сприяє розчиненню холестеринових конкрементів за рахунок пригнічення синтезу ендогенного холестерину в печінці, забезпечує поступове розчинення холестеринових каменів.

Показання до застосування: холестеринові (рентгенонегативні) конкременти у жовчному міхурі та загальній жовчній протоці, розчинення залишків конкрементів після літотрипсії та інших ендоскопічних методик тощо. Необхідна умова лікування - функціонуючий жовчний міхур без запальних процесів та розмір конкрементів не більше 2 см у діаметрі (сумарний об'єм конкрементів не повинен перевищувати половини об'єму жовчного міхура).

Гепатопротектори

Гепатопротектори - засоби, що захищають клітини печінки від пошкоджувального впливу гепатотоксичних речовин, нормалізують обмінні процеси в гепатоцитах. Їх застосовують для лікування хворих з гепатитом, цирозом печінки, а також для запобігання токсичному впливу на печінку.

Есенціале - гепатопротектор, який за хімічною будовою відповідає природним фосфоліпідам, що відіграють значну роль у процесах клітинної регенерації, метаболізму та детоксикації.

Препарат нормалізує функцію печінки та її енергетичний баланс, прискорює відновлення гепатоцитів (клітин печінки).

Показання до застосування: гострий та хронічний гепатит, жирова дегенерація печінки, початкові стадії цирозу печінки, інтоксикація, гестоз у вагітних та ін.

Карсил - гепатопротекторний засіб рослинного походження, що містить біологічно активні речовини розторопші плямистої, основна діюча речовина - силімарин.

Препарат захищає гепатоцити від шкідливих ушкоджень, стимулює синтез білків.

Гепабене - комбінований препарат рослинного походження, що містить екстракти трави дим'янки та плодів розторопші плямистої. Екстракт дим'янки виявляє жовчогівну дію, а екстракт з плодів розторопші плямистої - гепатопротекторну.

Показання до застосування: дискінезія жовчовивідних шляхів при захворюваннях печінки та після видалення жовчного міхура.

Проносні засоби

Проносні препарати (застосовують при закрепах) - засоби, що стимулюють рухову активність кишківника, викликають дефекацію.

Сольові (осмотичні) проносні засоби - магнію сульфат, натрію сульфат тощо - створюють у кишківнику високу концентрацію йонів, підвищують осмотичний тиск, порушують всмоктування води. Вода і розчинені в ній речовини затримуються у кишківнику, у наслідок чого вони розтягуються, механорецептори подразнюються та посилюється їхня рухова активність. Через 4-6 год настає дефекація.

Застосовують сольові проносні при отруєннях, гострих закрепах.

Контактні проносні препарати подразнюють рецептори різних відділів кишківника, а ті - спричиняють і посилюють перистальтику кишківника.

Лактулоза (дуфалак).

Рицинова олія діє переважно в тонкій кишківнику, де з неї утворюється рицинолова кислота, яка подразнює рецептори і посилює перистальтику. Дія проявляється через 6-8 год. Окрім цього рицинова олія рефлекторно посилює ритмічні скорочення матки.

Показання до застосування: гострий закреп, а також для стимуляції пологів.

Проносні препарати рослинного походження - **листя сенни, кора крушини, корінь ревеню, плоди жостеру (а також комбіновані препарати - сенаде, сенадексин, регулакс та ін.),** які подразнюють рецептори товстої кишки і через 8-10 год настає дефекація. Призначають ці засоби при хронічних закрепах.

Макрогол (форлак, фортранс) - проносний засіб у формі порошку, високомолекулярний оксид етилену, здатний утворювати зв'язки з

молекулами води. Тим самим він діє і як осмотичний проносний засіб, і розм'якшує калові маси. Дія проявляється через 24-48 год.

Показання до застосування: **макрогол і форлак** - закріп у дорослих; фортранс використовують для промивання кишечника перед ендоскопічним та рентгенівським дослідженнями, операціями на кишечнику.

Мукофальк - проносний засіб рослинного походження, який отримують із насіння подорожника. Регулює роботу кишечника, збільшуючи об'єм його вмісту та розм'якшуючи калові маси.

Показання до застосування: звичний закріп, закріп у період вагітності, тріщини прямої кишки, геморої та ін.

Протипроносні (антидіарейні) засоби

При діарейі використовують:

- автибактеріальні засоби
- антибіотики - ністатин, пімафуцин, поліміксин, леворин та ін.;
- синтетичні антибактеріальні засоби - фталазол, сульгін, ніфуроксазид, інтетрикс та ін.;
- ентеросорбенти - активоване вугілля, ентеросгель, смекта, альгігель, сорбогель;
- засоби, що пригв'ячують перистальтику кишечника - **лоперамід**.

Лоперамід - антидіарейний засіб, який знижує тонус і моторику гладких м'язів кишечника за рахунок дії на опіатні рецептори кишкової стінки, підвищує тонус анального сфінктера. Дія настає швидко і триває 4-6 год.

Показання до застосування: гостра і хронічна діарея різного походження.